

Юридичні науки

УДК 343.98

Демченко Валентин Васильович

судовий експерт сектору дактилоскопічних досліджень

відділу криміналістичних видів досліджень

Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр

Міністерства внутрішніх справ України

Демченко Валентин Васильевич

судебный эксперт сектора дактилоскопических исследований отдела

криминалистических видов исследований

Харьковский научно-исследовательский экспертно-криминалистический центра

Министерства внутренних дел Украины

Demchenko Valentin

Forensic Expert

Kharkiv Scientific Research Forensic Center of the

Ministry of Internal Affairs of Ukraine

Кутепова Ольга Ігорівна

старший судовий експерт сектору дактилоскопічних досліджень

відділу криміналістичних видів досліджень

Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр

Міністерства внутрішніх справ України

Кутепова Ольга Игоревна

старший судебный эксперт сектора дактилоскопических исследований

отдела криминалистических видов исследований

Харьковский научно-исследовательский экспертно-криминалистический центра

Министерства внутренних дел Украины

Kutepova Olga

Forensic Expert

Kharkiv Scientific Research Forensic Center of the

Ministry of Internal Affairs of Ukraine

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПОРОЕДЖЕОСКОПІЧНОЇ
ЕКСПЕРТИЗИ
ОСОБЕННОСТИ ПРОВЕДЕНИЯ ПОРОЭДЖЕОСКОПИЧЕСКОЙ
ЭКСПЕРТИЗЫ
PECULIARITIES OF CONDUCTING POROJEDEOSCOPIC
EXAMINATION**

***Анотація.** В статті розглянуті основні особливості проведення пороеджеоскопічної експертизи та принципи, які засновані на глибокому і ретельному дослідженні слідів у цілому, окремих ознак папілярних узорів і папілярних ліній, які в них відобразилися, а також їх мікрорельєфу.*

***Ключові слова:** пороеджеоскопічна експертиза, папілярні лінії, пора, пороскопія, пороскопічні ознаки, еджеоскопічні ознаки.*

***Аннотация.** В статье рассмотрены основные особенности проведения пороэджеоскопической экспертизы та принципы, которые основаны на глубоком и тщательном исследовании следов в целом, частные признаки папиллярных узоров и папиллярных линий, которые в них отобразились, а также их микрорельеф.*

***Ключевые слова:** пороэджеоскопическая экспертиза, папиллярные линии, пора, пороскопия, пороскопические признаки, эджеоскопические признаки.*

***Summary.** The article considers the main features of poroegeoscopic examination and the principles that are based on a deep and thorough study of traces in general, individual features of papillary patterns and papillary lines that are reflected in them, as well as their microrelief.*

***Key words:** poroejeoscopic examination, papillary lines, pore, poroscopy, poroscopic signs, ejeoscopic signs.*

Понад шістдесят відсотків слідів рук, що вилучаються з огляду місць подій, визнаються судовими експертами непридатними для проведення по ним порівняльного дослідження. Відбувається це тому, що для ідентифікації особи за слідами рук є необхідним відповідний комплекс співпадаючих ознак: початків, закінчень, розгалужень, злиттів, острівців, гачків, містків, фрагментів та ін. Якщо ж слід неповний та нечіткий чи має невеликі розміри, судовий експерт може не знайти в ньому достатньої сукупності комплексу таких ознак.

Однак, не слід робити висновок про те, що всі обмежені за розмірами сліди рук непридатні для ідентифікації за ними особи. Якщо папілярні лінії в сліді відобразилися чітко, необхідно, поряд із традиційними особливостями їх будови шукати мікроознаки у вигляді пор і своєрідного рельєфу країв папілярних ліній. Це дозволить провести ідентифікацію особи, незважаючи на те, що робота з мікроознаками для експерта є більш складною, ніж зі звичайними особливостями будови папілярних візерунків.

Першим звернув увагу на пори, які відображаються в слідах рук, відомий криміналіст Едмон Локар. Пори привернули увагу вченого під час вивчення додаткових ознак в будові папілярних узорів, які б дозволили провести ідентифікацію при недостатній кількості загальних та окремих ознак. Крім пор, у слідах відображаються також виступи та впадини – невеликі нерівності на бокових краях папілярних ліній. Першим можливість їх використання для ідентифікації особи обґрунтував український вчений Г. Л. Грановський у 1952 році.

Пореджеоскопічна експертиза – це ідентифікація особи за мікрорельєфом папілярних ліній.

Папілярні лінії – деталі шкіряного рельєфу, які утворені на долонних поверхнях рук та стоп босих ніг, що являють собою валикоподібні виступи шкіри, площа яких в середньому складає до 850 см² з 16 тис. см² загального шкірного покриву. Ширина папілярної лінії коливається від 0,4 до 0,6 мм, а висота - 0,1-0,4 мм.

Передусім в пороеджеоскопічному дослідженні для ідентифікації особи як окремі ознаки будови папілярних ліній використовують не самі пори, а особливості будови пор та особливості їх розміщення на гребенях папілярних ліній, на дні яких є отвори потових залоз.

Пора – вивідний отвір потових залоз на папілярних лініях різної форми розміром від 80 до 250 мікронів.

Пороскопія – розділ дактилоскопії, який вивчає можливості та методику ідентифікації особи за відображеннями пор у слідах папілярних узорів.

У більшості підручників з криміналістики пороскопія розглядається як допоміжний метод дактилоскопічного дослідження. Між тим пороскопія не є допоміжною до дактилоскопії, тим більше її різновидом, бо вона вивчає свій самостійний об'єкт, має свої специфічні особливості, тому і становить собою, на мій погляд, самостійний вид експертизи.

Ідентифікація особи за особливостями будови контурів папілярних ліній, за формою, розміром, розташуванням та взаєморозташуванням пор у випадку неможливості встановлення факту тотожності при виконанні дактилоскопічної експертизи традиційним методом.

Об'єктами дослідження при проведенні пороеджеоскопічної експертизи є:

- сліди рук (стоп босих ніг), папілярні узорів яких обмежені за своїми розмірами та містять недостатню для ідентифікації особи кількість загальних та окремих ознак;
- зразки відбитків (відтисків) рук (стоп босих ніг).

При вирішенні питання ідентифікації особи за мікрорельєфом слідів папілярних узорів використовуються як традиційні дактилоскопічні ознаки (загальні та окремі ознаки папілярних узорів), так і особливості мікрорельєфу (окремі ознаки) папілярних ліній.

До окремих ознак мікрорельєфу папілярних ліній належать:

1. Пороскопічні ознаки – ознаки, що відобразилися у результаті контакту зовнішніх поверхонь пор, розташованих на гребнях папілярних ліній, з об'єктом.

Пори, які відобразилися класифікуються:

- за формою (круглі, овальні, квадратні та ін.);
- за місцем розташування на гребені папілярної лінії (у центрі, у кромки папілярної лінії та ін.);
- за взаємним розташуванням на папілярній лінії (у шаховому порядку, безладним скупченням та ін.);
- за ступенем замкнутості (замкнуті, здвоєні, строєні та ін.).

2. Еджеоскопічні ознаки характеризують контури країв папілярних ліній.

Еджеоскопічні ознаки класифікуються:

- за формою (трикутна, квадратна, прямокутна, дугоподібна та ін.);
- за взаємним розташуванням (протилежні виступи, виступ і два протилежних виступи, протилежні поглиблення, поглиблення і два протилежних виступи, виступ і два протилежних поглиблення).

Також у пореджеоскопічному дослідженні використовують допоміжні окремі ознаки. Їх слід використовувати при особливості будови:

- тонких ліній: їх наявність на відповідній ділянці узору, форма, довжина та численні розриви;
- мікродеталей флексорних ліній: їх наявність, розташування, численні мікровиступи і мікропоглиблення;
- білих ліній: їх наявність, розташування.

Дослідження у межах пореджеоскопічної експертизи проводять у такі стадії:

1) попереднє дослідження - необхідність у проведенні пореджеоскопічної експертизи виникає на стадії визнання сліду непридатним для ідентифікації особи за сукупністю загальних та окремих ознак будови папілярного узору. Як показує практика, сліди, за яким можна

провести пороеджеоскопічне дослідження, виявляють переважно на об'єктах з ідеально гладкою, рівною непоглинаючою поверхнею (пластмаса, нікельована сталь, кахель, скло та ін.);

2) роздільне дослідження - полягає у виявленні та вивченні традиційних загальних, окремих ознак, а також окремих ознак мікрорельєфу папілярних ліній та їх ідентифікаційну значимість та формуванні висновку про придатність сліду для ідентифікації;

3) отримання зразків для порівняльного дослідження - порівняльний матеріал, який надають для порівняльного дослідження має бути максимально відмінної якості, дактилоскопіювання має бути проведено відповідно до вимог, що висувається до такого виду відібрання зразків. Без якісних експериментальних відбитків пор та контурів папілярних ліній проведення пороеджеоскопічної експертизи неможливе;

4) порівняльне дослідження - одна з найважливіших стадій пороеджеоскопічного дослідження, при проведенні якої потрібно бути максимально уважним та сконцетрованим сліди та порівнюваному зразку.

Розпочинати порівняльне дослідження потрібно з визначення зони узору, яка відобразилася в сліді. Якщо зона не визначається, необхідно порівнювати слід з різними частинами зразків, використовуючи як відправні точки елементарні ознаки - деталі будови папілярних узорів, а якщо такі ознаки відсутні, за відправні точки беруть продовженість та ширину папілярних ліній, міжпапілярних борозенок. Як відправну точку можна використовувати пори з характерною будовою, або вибирати ті мікроознаки, які можна порівнювати першими. У якості вихідних мікродеталей зручно використовувати розміщені біля них найбільш чіткі пори з характерною формою або мікровиступи (наприклад, два виступи і впадина біля закінчення папілярної лінії або чотири чіткі великі пори трикутної форми в точці розгалуження двох папілярних ліній). Не можна закінчувати порівняльне дослідження, якщо не збігаються форма і розміри мікродеталей, або зразу ж вважати їх відмінностями (так як це може бути

умови слідоутворення). На початковому етапі досить встановити наявність мікродеталей. Форма та розміри виступів, впадин, пор - найменш стійкі ознаки, повний їх збіг в пороеджеоскопічному дослідженні зустрічається дуже рідко.

Порівняння потрібно проводити за відбитками папілярних узорів усіх груп зразків, при цьому для експерта важливо одержати детальну інформацію про методику отримання зразків (методи, які були використані при виявленні слідів та особливості поверхні об'єктів на яких були виявлені сліди папілярних узорів). Визначивши наявність декількох збіжних мікродеталей на порівнюваних ділянках узорів, потрібно перейти до аналізу таких ознак, як взаємне розташування, відстань між цими мікроознаками. У пороеджеоскопічному дослідженні проміжки між порами стійкі і можуть бути визначені шляхом виміру на збільшених знімках або приблизно.

У фототаблиці тотожні макроознаки зазвичай помічають однаковими літерами, а збіжні мікроознаки - однаковими цифрами червоного кольору, а розбіжні мікроознаки - однаковими цифрами синього кольору;

5) оцінка результатів дослідження - на цій стадії проводять оцінку збігів за максимально можливою кількістю параметрів ознак, що збігаються, враховуючи при цьому різний ступінь варіативності цих параметрів при відображенні ознак у слідах. Найбільш варіаційні у процесі слідоутворення такі параметри мікроознак, як форма і розміри, які можуть змінюватися, у той час як місце розташування і взаємне розташування найбільш стійкі;

б) формулювання висновку експерта та оформлення результатів експертного дослідження - висновок експерта з пороеджеоскопічного дослідження слідів папілярних узорів, формулюється в категоричній формі: категоричний позитивний висновок (встановлення тотожності сліду з відбитком) та категоричний негативний висновок (встановлення розбіжності сліду з відбитком).

Таким чином, використання ознак мікрорельєфу папілярних ліній у процесі дактилоскопічного дослідження може значно збільшити кількість слідів, придатних для ідентифікації особи.

Також варто зазначити, що головною особливістю пороеджеоскопічного дослідження слідів папілярних узорів є те, що деталі будови папілярних узорів у слідах наявні в обмеженій кількості і мають іншу якість: вони є загальними ознаками, а окремими ознаками, які індивідуалізують слід, будуть особливості пор та будови країв папілярних ліній; іншими словами, деталі папілярних узорів при пороеджеоскопічному дослідженні є орієнтирами, відправними точками для подальшого ідентифікаційного дослідження за мікроознаками.

Вищевикладене дозволяє зробити висновок, щодо пороеджеоскопічних досліджень звертаються тоді, коли у слідах відобразилися лише обривки папілярних ліній і незначне число деталей будови візерунків. Пори відображаються, як правило, тільки в потожирових слідах на гладких поверхнях. Форма і розміри пор залежать від умов слідоутворення, тому дуже рідко спостерігаються їх збіги. Найчастіше можна тільки встановити наявність пор та мікрорельєфу, проаналізувати їх розташування щодо повздовжньої вісі папілярної лінії, інших пор і деталей візерунка.

І хоча пороеджеоскопічні дослідження нечасто зустрічаються в практиці проведення після негативного висновку дактилоскопічного дослідження, однак потрібно вважати, що такі дослідження можливі, коли в слідах відображені окремі папілярні лінії з відбитками пор чи країв папілярних ліній.

Література

1. Белкин Р. С. История отечественной криминалистики / Р. С. Белкин. М. : Изд-во Норма, 1999.

2. Криміналістичне дослідження слідів рук: науково–практичний посібник / (Дубовий О.П., Лукашенко В.Я., Рибалко Я.В. та ін.); за ред. Я.Ю. Кондратьєва. К. : Атіка, 2000.
3. Виникнення і розвиток криміналістики в світі і в Україні. URL <http://grinchuk.lviv.ua/referat/1/713.html?subject=grunchuk@mail.ru>
4. Грановский Г. Л. Классификация и оценка частных признаков папиллярных узоров / Г. Л. Грановский // Теория и практика криминалистической экспертизы. Сб. 2. М. : Госюриздат, 1956.
5. Іщенко А. В. Методологічні проблеми криміналістичних наукових досліджень : [монографія ; за ред. Красюка І. П.] / Іщенко А. В. К. : НАВСУ, 2003.